

Sənətsünaslıq üzrə ilk elmlər doktoru dərəcəsi almış musiqişünas

AMEA-nın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun tanınmış yaradıcı elmləri arasında Azərbaycan incəsənətinin mühüm və aktual problemlərinin tədqiqi ilə məşğul olan musiqişünas alim, musiqi nəzəriyyəsinin, eləcə də Avrasiya xalqlarının mədəniyyətinin müqayisəli təhlili sahəsində mütəxəssis, AMEA-nın müxbir üzvü, sənətsünaslıq elmləri doktoru, professor Rəna Məmmədovanın xüsusi yeri var. Azərbaycan musiqi elmi sahəsində dərin tədqiqat işləri apararaq etnoloq-musiqişünas R.Məmmədova bu gün zəngin və dəyərli elmi irsə malik olan bir alim kimi tanınır.

Rəna Məmmədova 1950-ci il fevralın 27-də Bakı şəhərində anadan olub. 1968-ci ildə Bülbül adına Orta İxtisas Musiqi Məktəbini, 1973-cü ildə isə U.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını bitirib. O, 1981-ci ildə "Uzeyir Hacıbəylinin sonata formasının meydana gəlməsində muğamın maqam-intonasiya qanunauyğunluqlarının rolu" adlı namizədlik, 1990-cü ildə Kişev Konservatoriyasında "Azərbaycan muğamı: təşəkkül və fəaliyyət mənbələri" mövzusunda doktorluq dissertasiyalarını müdafiə edib. R.Məmmədova sənətsünaslıq elmləri doktoru elmi dərəcəsinə almış ilk azərbaycanlı qadın musiqişünasdır. O, 1995-ci ildə professor elmi adını alıb, 2001-ci ildə isə AMEA-nın müxbir üzvü seçilib. 1978-ci ildə akademikyanın Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda elmi işçi kimi fəaliyyətə başlayan Rəna xanım 1990-cü ildən İncəsənətin qarşılıqlı əlaqələri şöbəsinə rəhbərlik edir.

Alimın çoxşaxəli elmi yaradıcılıq fəaliyyəti musiqişünaslığın müxtəlif sahələrini əhatə edir. O, bu sahədə elmi əhəmiyyət kəsb edən bir çox problemlərin araşdırılması işini uğurla başa vurub. Son dövrlərdə onun elmi tədqiqat dairəsinə böyük əhəmiyyət kəsb edən Avrasiya xalqlarının mədəniyyətinin müqayisəli təhlili məsələləri də daxil olub. Professor R.Məmmədova uzun illərdir elmi araşdırmaları nəticəsində musiqişünaslıq sahəsində "müqayisəli sənətsünaslıq" məktəbini, "musiqi türkölogiyası" konsepsiyasını yaradıb.

Gərgin əməyi və böyük zəhməti hesabına o, demək olar ki, hər zaman öz məqəddərlərini nail olub. Musiqişünaslıq irsimizin təbliği sahəsində də R.Məmmədovanın səmərəli fəaliyyəti var. Alim elmi nəzəriyyələri sırasında yer tutan "Azərbaycan muğamının musiqi estetik xüsusiyyətləri", "Azərbaycan muğamında funksionallıq problemləri", "Muğam - sonata qovşağı" kitabları Azərbaycan musiqi irsinin akademik nəşri sahəsində ən dəyərlı əsərlərdir. Uzun zaman apardığı araşdırmanın nəticəsi musiqişünasın "Azərbaycan muğamı" monoqrafiyasında yer alır. R.Məmmədovanın mədəniyyət tarixi və nəzəriyyəsi üzrə 300-dən çox elmi məqaləsi respublika və xarici olanda mətbuatında, Danimarka, Norveç, Sloveniya, Rusiya və digər ölkələrin yüksək indeksli jurnallarında dərc edilib. O, tədris etdiyi fənlərə aid mütəxəssislər və tələbələr üçün nəzərdə tutulan "Azərbaycan musiqi tarixi funksional nəzəriyyəsi aspektləri" kursunun tədris metodikası, "Azərbaycan xalq musiqi yaradıcılığı" kursunda muğamın lad-intonasiya təhlilinin metodik işlənməsi, "Ədəbiyyat və musiqi" adlı metodik vəsaitlər hazırlayıb.

Prof. R.Məmmədova elmi yaradıcılığa yanaşı, geniş elmi-təşkilati fəaliyyətlə də məşğuldur. 30 ildir o, Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda İncəsənətin qarşılıqlı əlaqələri şöbəsinə rəhbərlik edir. Şöbə Azərbaycan incəsənətinin türkdüsi və digər xalqların bədii mədəniyyəti ilə qarşılıqlı təmas və əlaqələrinin tədqiq edir.

Azərbaycan mədəniyyətinin səciyyəvi xüsusiyyətlərinin təəcəssüm etdirən musiqi, xoreoqrafiya, teatr və digər bədii yaradıcı formaları araşdırılır və Avrasiya xalqları incəsənəti ilə müqayisəli tədqiq olunur. Keçmiş elm sahəsi olan müqayisəli sənətsünaslıq və Azərbaycan bədii mədəniyyət problemlərinin işlənməsi müasir sənətsünaslığın aktual məsələlərindədir. Şöbədə işlənan mövzular müqayisəli sənətsünaslıqda etnoloqiya, musiqi türkölogiyası kimi yeni prioritet istiqamətlərin meydana gəlməsi ilə əlaqədar olub. İncəsənətin qarşılıqlı əlaqələri şöbəsinin səmərəli fəaliyyətinin səciyyəvlərindən Avrasiya mədəniyyətinin integrativ təməyüllərini təlqin edən R.Məmmədovanın "Musiqi türkölogiyası", S.Tağıyevanın "Türk xalqları marasimi mədəniyyəti və musiqi folkloru", Ş.Quliyevanın "Azərbaycan folklor-etroaqratik ənənələrində təqvim-mərasim bəyramları" kitablarıdır. Bunlarla yanaşı, şöbənin yüksək fəaliyyət göstərəcəsi kimi sənətsünaslıq problemlərinə həsr olunan digər toplularda Rəna xanımın başlığı ilə həmkarları ləri və dissertantları tərəfindən işlənən müxtəlif müqayisə aspektlərini əks etdirən materiallar təqdim edilib.

Alimın ömrü yolumun, elmi yaradıcılıq fəaliyyətinin əsas qayəsi onun kədr hazırlığıdır. Rəna xanım şöbəyə rəhbərlik etdiyi ilk illərdən gənclərin yetişdirilməsinə, peşəkar kədr hazırlığına xüsusi diqqət yetirib. Azərbaycan musiqişünaslığında yeni bir sahə olan müqayisəli sənətsünaslığın ixtisasının formalaşmasını əsasını qoyan Rəna xanım yeganə mütəxəssis kimi bir sıra elmi kədrin hazırlanmasına da nail olub. Alimlər rəhbərliyi altında 30-a yaxın fəlsəfə və elmlər doktoru hazırlanıb.

Rəna Məmmədovanın elmi fəaliyyəti ölkəmizin hüdüdlərindən kənarında da tanınır və yüksək rəğbətə qəbul edilir. Respublikamızda və eləcə də xaricdə keçirilən müxtəlif beynəlxalq forumlarda, konfranslarda və simpoziumlarda o, maraqlı məruzələrlə çıxışlar edib. O, "Türk dövlətləri

ve cəmiyyətlərinin XI dostluq, qarndaşlıq və əməkdaşlıq qurultayı"nın nümayəndəsi seçilib.

Professor Rəna Məmmədova keçmiş musiqişünaslıq sahəsində deyil, ictimai fəaliyyəti ilə də mədəniyyət sahəsində yaradıcı ziyalılar arasında böyük nüfuz sahibidir. O, Rusiya Pedaqoji və Sosial Elmlər Akademiyasının haqqı üzvü, "Rusiya kulturologiyası" şöbəsi cəmiyyətinin, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının idarə heyətinin, Azərbaycan Mədəniyyət Assosiasiyası Rəyasət Heyətinin, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının, Dissertasiyaların Müdafiəsi üzrə İxtisaslandırılmış Qurultayın, "Sırmuq" mədəniyyət fəaliyyətlərini Rəyasət Heyətinin, eləcə də respublikanın bir çox elmi jurnallarının redaksiyası heyətinin üzvüdür. Alimın yaradıcılıq fəaliyyəti respublika və elmi ictimaiyyətin diqqət mərkəzində olub, onun zəngin yaradıcılıq uğurları dövr mətbuatında geniş qeyd edilib. Alim peşəkər mülahizələri və elmi mühdidhələli ilə musiqişünaslıq xəzinəsinə zəngin irsə bəxş edib.

R.Məmmədova çoxşaxəli yaradıcılıq fəaliyyətinə qəna dövlət və ictimai qurumlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. O, AMEA-nın Rəyasət Heyətinin Fəxri fərarları ilə mükafatlandırılıb, "Xalqın nüfuzu ziyalı", "Qızıl qələm", "Azərbaycan bəyazığı" mükafatlarına layiq görülmüş, "Sırmuq" Azərbaycan Mədəniyyət Assosiasiyasının diplomu alıb, "Sırmuq" beynəlxalq mədəni təlif edilib.

Musiqişünaslıq elminin bütövlə istiqamətlərində qəzandıqı nailiyyətlərə yanaşı, professor R.Məmmədova bu gün də elmi araşdırmaları böyük həvəslə və uğurla davam etdirir.

70 illik yubileyi münasibətilə AMEA-nın müxbir üzvü Rəna Məmmədovani ürəkdan təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı, uzun ömür, gələcək elmi yaradıcılıq fəaliyyətində müvəffəqiyyətlər arzu edirik!

Rəfiqə AĞAKIŞIYEVƏ,
AMEA Memarlığı və
İncəsənət İnstitutunun əməkdaşı